

VÝVOJOVÉ TENDENCIE POISTNÉHO KRYTIA ŽIVOTNÝCH RIZÍK

Ľudský život je spojený s množstvom rizík, ktorých dôsledkom môže byť smrť, trvalá alebo dočasná invalidita, závažná choroba, či zranenie s trvalými následkami. K najvýznamnejším spôsobom krytia týchto rizík patrí životné poistenie.

Poistenie je nástrojom finančnej eliminácie negatívnych dôsledkov náhodnosti. Jeho účelom je finančne nahradiť škody a straty vzniknuté realizáciou poistených rizík. Nemôže síce podstatne ovplyvniť výskyt týchto náhodných udalostí, a teda ani s nimi súvisiaci vznik škôd a strát, ale môže odstrániť alebo aspoň zmierniť ich nepriaznivé finančné dôsledky. Náhodnosť udalosti, a teda jej nepredvídateľnosť, je nevyhnutným atribútom poistenia. Spočíva jednak v neurčitosti výskytu danej nepriaznivej situácie, jednak v jej časovej neurčitosti. Poistná teória hovorí o náhodnosti absolútnej (v prípade povodne, požiaru, zemetrasenia, úrazu a pod.), alebo o náhodnosti relatívnej (v prípade smrti, alebo naopak dožitia). V rámci životného poistenia sa prejavuje predovšetkým náhodnosť relatívna. Atribút náhodnosti sa tu prejavuje v otázke času - je síce isté, že smrť nastane, ale nie je isté kedy.

Keďže o objektívnej cene života sa nedá hovoriť, zmluvne dohodnutá poistná suma, predstavujúca maximálne krytie daného životného rizika, býva zvyčajne výsledkom subjektívnych úvah, s prihliadnutím k finančným možnostiam poistníka. Pri poistnej udalosti sa vypláca poistné plnenie vo výške poistnej sumy alebo jej stanoveného percentuálneho podielu. Ide tu o krytie tzv. abstraktných potrieb, u ktorých nemožno priamo ohodnotiť a vyjadriť škodu. Skutočná výška potreby sa tu nezisťuje, poistné plnenie je nezávislé na výške škody, keďže nie je presne peňažne vyčísliteľná. Pre veľkosť poistných plnení v životnom poistení neexistuje z hľadiska právnej úpravy ohraničenie veľkosti poistných súm, ani ohraničenie počtu poistení dohodnutých pre krytie jedného rizika.

K životným rizikám patrí predovšetkým riziko smrti, ale aj riziko dožitia sa určitého veku alebo udalosti, súvisiace najmä s dlhodobým poklesom resp. nedostatkom finančných prostriedkov. Životné poistenie síce kryje len dve základné riziká, ale krytie týchto rizík je v rôznych podobách kombinované, preto existuje veľké množstvo produktov životného poistenia. Navyiac v dnešnej dobe je pre životné poistenie typické dopĺňanie krytia rizika dožitia a smrti o krytie neživotných rizík formou rôznych pripoistení.

Historicky najdôležitejším poslaním životného poistenia bola finančná ochrana pozostalých v prípade smrti žiteľa. Táto finančná ochrana pozostalých však bola zvyčajne veľmi skromná. Prevažná časť poistného plnenia bola spotrebovaná na náklady spojené s pohrebom. Preto sa životné poistenie niekedy označovalo aj ako pohrebné poistenie. Takto chápaný zmysel životného poistenia je v dnešnom kontexte veľmi zjednodušený. Dnes chápeme jeho poslanie omnoho širšie, čo je akcelerované najmä stále nákladnejším životným štýlom súčasných generácií. Dnešný význam životného poistenia sa posúva od poistenia pre prípad smrti k poisteniu pre prípad smrti alebo dožitia, teda k tzv. zmiešanému poisteniu. Poistení chcú mať kryté riziko predčasného úmrtia, ale zároveň chcú poistné plnenie aj v prípade dožitia sa konca poistnej doby. V prípade dožitia sa poistné plnenie zvyčajne využíva na nákup tovarov resp. služieb, ktoré je pre poistených problematické zabezpečiť z bežných príjmov. Životné poistenie plní popri vlastnom krytí rizík aj funkciu sporivú – dochádza tu špecifickým spôsobom k tvorbe úspor. Stále častejšou formou využitia životného poistenia je práve financovanie postaktívneho obdobia človeka. V súčasnej dobe sa stále výraznejšie prejavujú zmeny v štruktúre životného poistenia. Zvyšuje sa podiel a význam dlhodobých produktov umožňujúcich flexibilitu a variantnosť poistného krytia životných rizík, a produktov zameraných na krytie potrieb v postaktívnom období.

Poklesy tempa rastu poistných trhov v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia boli spolu s ďalším pokrokom v medicíne impulzom pre významné zmeny v poistnom

krytí životných rizík, ktoré natrvalo ovplyvnili ich ďalší vývoj. Tieto zmeny sa začali výrazne prejavovať od osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia jednak krytím nových, dovtedy nepoistiteľných rizík závažných ochorení, a jednak uvoľnením dovtedy nespochybniteľnej väzby závislosti výšky poistného plnenia na výške poistného. Väčšia flexibilita a variantnosť dovtedy pevne prepojených parametrov životného poistenia umožnila vznik investičného životného poistenia, univerzálneho životného poistenia, indexovo viazaného životného poistenia a výraznejšie využívanie kolektívneho životného poistenia.

KRYTIE RIZIKA KRITICKÝCH CHORÔB

Nové poznatky v oblasti medicíny umožnili v druhej polovici dvadsiateho storočia oceňovanie dovtedy nepoistiteľných rizík, tzv. rizík kritických chorôb. Prvýkrát sa krytie týchto rizík objavilo v roku 1983 na juhoafrickom poistnom trhu a tu sa tiež v roku 1984 likvidovala prvá poistná udalosť tohto typu¹. V pomerne krátkom čase krytie rizík kritických chorôb začalo byť dostupné aj na poistných trhoch v Austrálii a severnej Amerike. Na európsky kontinent preniklo až v polovici deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia cez poistný trh Veľkej Británie.

Pri poistení rizika kritických chorôb je poistnou udalosťou diagnóza závažnej choroby špecifikovanej v poistnej zmluve, ak ide o jej prvé diagnostikovanie v živote poisteného. V poistných podmienkach je odbornou lekárskou terminológiou definované preukázanie jednotlivých dohodnutých chorôb. Neskúma sa možný rozsah choroby alebo budúce následky, pre výplatu poistného plnenia je postačujúca samotná diagnóza dohodnutého rizika. Medzi základné štyri riziká pri tomto type poistenia patrí: rakovina, srdcový infarkt, cievna mozgová príhoda a úplné zlyhanie obličiek. Uvedené riziká tvoria približne deväťdesiat percent všetkých hlásených poistných udalostí, a preto ich kryje prevažná väčšina produktov. Ďalšie kritické choroby sú v rámci poistného krytia ponúkané najmä z marketingových dôvodov, aby mal klient pocit kvantitatívne dokonalej poistnej ochrany. Sú to najmä nasledujúce choroby: slepota (strata zraku), transplantácia životne dôležitých orgánov, operácia vencovitých tepien – bypass, roztrúsená skleróza, ochrnutie, popáleniny veľkého rozsahu, a pod. Poistná ochrana pri rizikách kritických chorôb je zameraná predovšetkým na umožnenie kvalitnejšej, nadštandardnej liečby diagnostikovanej choroby.

Pri novších konštrukciách produktu, ktoré opäť prichádzajú z Južnej Afriky, sa už stretávame s rozpracovaním pôvodnej myšlienky do väčších detailov. Poistné plnenie už nie je závislé len na diagnostikovaní danej choroby, ale aj na stupni závažnosti diagnózy a štádiu zistenej choroby, a je možná viacnásobná výplata poistného plnenia.

ZNIŽOVANIE PODIELU TRADIČNÝCH PRODUKTOV NA KRYTÍ ŽIVOTNÝCH RIZÍK

Vo vývoji produktov životného poistenia sa v súčasnej dobe prejavujú predovšetkým nasledujúce tendencie:

- uplatňovanie väčšej variantnosti a flexibility v poistných zmluvách životného poistenia, využívanie univerzálneho životného poistenia,
- využívanie investičného životného poistenia,
- využívanie kolektívneho životného poistenia.

UNIVERZÁLNE ŽIVOTNÉ POISTENIE je významnou modifikáciou zmiešaného poistenia, ktorá sa podobne ako väčšina ostatných konštrukčných inovácií objavila najskôr na poistných trhoch Južnej Afriky, Veľkej Británie, Holandska a Spojených štátov amerických. Od klasického kapitálového životného poistenia sa líši v niekoľkých dôležitých parametroch. Umožňuje zvyšovať alebo znižovať poistné sumy v priebehu trvania poistnej zmluvy podľa momentálnej

---

¹ DAŇHEL, J. A KOL.: *Pojistná teorie*. Praha: Professional Publishing, 2005, s.

situácie klienta, umožňuje určitú voľnosť pri platení poistného (výška poistného je stanovená ako minimálna a maximálna, býva možnosť prerušenia platenia poistného). Zvýšený dôraz na flexibilitu umožňuje poistenému mať uzatvorenú len jednu poistnú zmluvu na celý život, a pritom mať plne pokryté aktuálne potreby. Poistenie sa týmto potrebám prispôsobuje zmenou výšky poistnej ochrany – je možné zvyšovať resp. znižovať poistné sumy bez nutnosti úprav poistného a bez nutnosti zdravotnej prehliadky. Konštrukčným rozdielom v porovnaní s tradičnými životnými produktmi je absencia poistno-technickej rezervy, ktorá je anticipovateľná poistno-matematickými vzťahmi, a jej nahradenie kapitálovou hodnotou. Kapitálová hodnota slúži ako klientov účet, z ktorého je možné kryť zvýšenú potrebu poistnej ochrany v prípade, že je bežné poistné nepostačujúce. Vzhľadom na konštrukciu univerzálneho životného poistenia poisťovateľ nemôže garantovať výšku poistného plnenia v prípade dožitia. Tá je daná aktuálnou výškou kapitálovej hodnoty. Niektoré prvky klasického kapitáloveho životného poistenia ale zostávajú, napríklad spôsob zhodnotenia určuje poisťovateľ, pričom ho obvykle garantuje na úrovni technickej úrokovej miery. Do konštrukcie univerzálneho životného poistenia patrí aj pravidelné zohľadňovanie zmien úmrtnostných tabuliek, alebo možnosť využiť pre časť kapitálovej hodnoty vyhlasované úrokové miery namiesto poistno-technickej úrokovej miery. Pred výplatom poistného plnenia sa môže oprávnená osoba rozhodnúť, či ho chce vyplatiť jednorazovo, alebo postupne vo forme niektorého z ponúknutých druhov dôchodku.

INVESTIČNÉ ŽIVOTNÉ POISTENIE okrem poskytnutej poistnej ochrany umožňuje zhodnocovanie finančných prostriedkov prostredníctvom investičných fondov. Základom je len poistenie pre prípad smrti, pričom zo strany poisťovateľa je táto poistná suma garantovaná. V prípade dožitia konca poistnej doby je klientovi vyplatená hodnota podielových jednotiek, ktorej výška závisí od zvolenej investičnej stratégie klienta. Stratégiu zhodnocovania peňazí si klient môže vybrať sám. Tento druh životného poistenia sa spravidla uzatvára na neurčité obdobie. Investičné životné poistenie je vo svete stále viac rozšírené, lebo v sebe spája výhody kolektívneho investovania a daňové výhody kapitálových životných poistení, teda odloženú splatnosť dane z príjmu a odpočet zaplateného poistného zo základu dane z príjmu. V niektorých štátoch sa však na túto formu poistného krytia životných rizík daňové výhody nevzťahujú, keďže nemá garantovanú poistnú sumu pre prípad dožitia. Poistený sám môže ovplyvňovať výšku rizika a tým aj predpokladanú výšku výnosov. Pozitívna je tiež možnosť mimoriadnych vkladov a výberov, ktorá rozširuje investičné možnosti klienta. Nevýhodou je nezaručený výnos a relatívne nízka likvidita vložených prostriedkov.

KOLEKTÍVNE ŽIVOTNÉ POISTENIE je špecifickou formou životného poistenia, na základe ktorej dochádza k poisteniu skupiny osôb. Zvyčajne býva stanovená maximálna poistná suma pre danú zmluvu kolektívneho životného poistenia. V porovnaní s individuálnymi životnými poisteniami pri kolektívnych životných poisteniach:

- často stačí prehlásenie poisteného o zdravotnom stave
- kalkulované náklady sú tu zvyčajne výrazne nižšie (nižšie provízie sprostredkovateľom, nižšia náročnosť na správu skupiny poistených v rámci jednej poistnej zmluvy, hromadné inkaso poistného)
- kryté riziká sú zvyčajne kalkulované na báze ročne obnovovaných rizikových poistení, oceňovanie rizík kolektívneho životného poistenia je postavené na rizikovom profile poisťovanej skupiny, kde bývajú zohľadnené aj také kritériá ako napríklad región, povolanie a pod.

Najbežnejším typom kolektívneho životného poistenia je prípad, keď zamestnávateľ dohodne s poisťovateľom pre svojich zamestnancov životné poistenie na kolektívnej báze ako súčasť zamestnaneckých výhod, pričom môže hradiť poistné v plnej výške, alebo naň čiastočne prispievať.

ZVYŠOVANIE DLHODOBOSTI POISTNÉHO KRYTIA ŽIVOTNÝCH RIZÍK

Ďalším významným trendom v životnom poistení je posun od poistných produktov krátkodobých (s poistnou dobou do piatich rokov) a strednodobých (s poistnou dobou do pätnástich rokov) k dlhodobým, ktoré bývajú označované aj ako celoživotné programy. Je to dané jednak už spomínanou väčšou variantnosťou a flexibilitou v poistných zmluvách a rastom investičného životného poistenia, ale tiež tým, že si oveľa viac ľudí uvedomuje ekonomickú nevýhodnosť obnovovania poistenia každých desať, prípadne pätnásť rokov. Pri každej obnove poistnej zmluvy musí klient opäť zaplatiť poplatky spojené s uzavretím poistnej zmluvy, a tým si znižuje kapitálovú rezervu svojho poistenia. Ďalšou nevýhodou je, že pri každej obnove musí klient kvôli svojmu vyššiemu veku platiť vyššie poistné.

RAST VÝZNAMU FINANCOVANIA POSTAKTÍVNEHO OBDOBIA ŽIVOTNÝM POISTENÍM

Významným trendom, ktorý sa už dlhšiu dobu prejavuje v poistnom krytí životných rizík, je využívanie poistného plnenia v prípade dožitia na financovanie postaktívneho obdobia človeka. Väčšina ľudí si želá, aby sa ich spoločenské postavenie a ekonomické možnosti po nástupe dôchodkového veku výrazne nezmenili. V súlade s týmto predpokladom je konštruovaná aj dnešná podoba životného poistenia, ako jedného z finančných nástrojov pre zabezpečenie budúcich potrieb poistených. To je umocnené narušením rovnováhy štátnych penzijných systémov, predovšetkým priebežných. Životné poistenie je jednou z významných alternatív riešenia súčasnej krízy štátnych systémov sociálneho zabezpečenia vo svete. Narušenie rovnováhy štátnych penzijných systémov, ako dôsledku dlhodobých demografických trendov, znamená enormný tlak na verejné financie. Ten môže byť znížený využitím ďalších pilierov dôchodkového systému, kde má životné poistenie veľmi široké využitie. Tento trend sa prejavuje aj v podpore životného poistenia zo strany štátu, a to najmä uplatňovaním daňového zvýhodnenia poistníka. Podpora zo strany štátu sa uplatňuje pre tzv. kvalifikované poistenia, spĺňajúce určité kritériá, stanovené práve s prihliadnutím na úlohu životného poistenia v rámci dôchodkových systémov. K týmto kvalifikačným kritériám zvyčajne patrí výrazný podiel sporivej zložky v rámci životného poistenia, stanovenie minimálnej poistnej doby, vek poistníka, spôsob čerpania poistného plnenia pri dožití. Okrem iného by teda mala byť pevne dohodnutá poistná suma pre prípad dožitia, resp. garantovaná minimálna poistná suma. Investičné a univerzálne životné poistenie v svojej tradičnej podobe nespĺňajú toto kritérium, ale je tu priestor pre ich nové modifikácie (napríklad pre investičné životné poistenie s garantovaným minimálnym poistným plnením aj v prípade dožitia), ktorých podiel na krytí životných rizík sa bude pravdepodobne zvyšovať.

Literatúra

- DAŇHEL, J. A KOL.: *Pojistná teorie*. Praha: Professional Publishing, 2005, ISBN 80-86419-84-3
- DUCHÁČKOVÁ, E.: *Principy pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, 2003, ISBN 80-6119-67-X
- KAFKOVÁ, E. A KOL.: *Poist'ovnictvo*. Bratislava: Ekonóm, 2005, ISBN 80-225-1948-0
- MAJTÁNOVÁ, A. A KOL.: *Poist'ovnictvo*. Bratislava: Ekonóm, 2004, ISBN 80-225-1940-5
- VAUGHAN, E., VAUGHAN, T.: *Fundamentals of Risk and Insurance*. John Wiley & Sons, 1999, ISBN 0-471-29988-X

Zuzana Krátka, Ing. Mgr.
Ekonomická univerzita v Bratislave

Národohospodárska fakulta
Katedra poisťovníctva
Tel: 02-67291587
kratka@dec.euba.sk